

Ierarhia valorică la tineri

Cristina Popescu, lector asistent

Summary

In this research I wanted to show which are the most relevant values in youth, with age between 21-25 years old. I used the 10 groups of values from Schwartz theory of human values. They had to mention from 3 to 10 the most important values for them values and then to explain which of these values are reflected in practice.

Încearcă să fii un om de valoare și nu unul de succes!
(Albert Einstein)

Fiecare cultură se conduce după anumite principii ale dezirabilului și acestea diferă de la o cultură la alta, fiind transmise prin generații. Valorile reglează conduita membrilor societății și oferă proprietate materialului și spiritualului din viața fiecăruia, determinând un anumit profil de personalitate.

Petru Iluț face o sinteză a rolului și funcțiilor valorilor în mentalitatea și comportamentul indivizilor [vezi Allport, Nuttin, 1968; 1965; Roakeach, 1973; Schwartz, 2006; Iluț, 2004] și le evidențiază pe cele mai importante: 1) procesul de socializare și integrare socială poate fi explicat în termeni de interiorizare a valorilor, a structurilor axiologice în general. Însă, întrucât indivizii aparțin concomitent mai multor grupuri, potențial, influența contextului sociocultural este multidirecțională și eterogenă, fapt ușor observabil în societatea contemporană, unde diversitatea intraculturală tinde să fie tot mai accentuată, în timp ce deosebirile interculturale devin tot mai estompate, din ce în ce mai numeroase valori, norme, atitudini și stiluri de viață fiind acceptate de întreaga planetă; 2) valorile se situează în centrul sinelui și sunt strâns legate de afecte și emoții, servind ca și standarde evaluative ale propriilor acțiuni, precum și ale manifestărilor mentalitare și comportamentale ale semenilor, în special în termeni de bine - rău, just - injust, deci de factură morală. În același timp, ele servesc ca și criterii în alegerea unor variante de acțiune, cu deosebire când e vorba de motivații conflictuale; 3) dar valorile reprezintă determinanți motivaționali în sine, fiind scopuri de urmărit în viață. Integrate într-un sistem de credințe (unde intră și reprezentări și explicații gnoseologice despre lume și viață), ele dau coerență și consistență persoanei umane; 4) este important în a distinge între valorile autentice trăite și cele de fațadă: pentru mulți indivizi, și chiar la nivel grupal, valorile sunt rezultatul anumitor raționalizări și justificări sau pur și simplu constructe ale unor comportamente consensuale determinate de factori preponderent non-axiologici. [Simpozionul PREUNIVERSITARIA – ediția a XXIII-a – 19 martie 2011].

Procesul de formare a sistemului de valori se desfășoară concomitent cu procesul de definire a identității individului [Gavreliuc 2002a, p. 324]. Tot acest parcurs individul își pune problema sensului propriei existențe, elementelor ce stau la baza deciziilor sale, a ceea ce iubește și ceea ce respinge. Fiind mereu în interacțiune cu celălalt, individul, în continuu își afirmă sau infirmă percepțiile sale [Jenkins, 2000, pp.6-15]. Astfel clarificându-și dilemele interioare, individul ajunge să distingă „cine este ea” în acest *univers moral al distincțiilor calitative*, așa cum îl numește Charles Taylor [1998, pp. 28-30]. O persoană declară pentru ea, ca fiind valori onestitatea și a fi corect, pentru că ea alege să spună adevărul, în loc să se conformeze. Aici se vede o relație clară între valorile declarate și cele construite datorită concordanței dintre comportament și valorile declarate. Aici Chanzan [1998, p. 9] argumentează importanța unui sine moral care nu este rezultatul unor raționamente referitoare la motivațiile, credințele și aspirațiile cuiva, ci este determinat de niște limite interioare care sunt diferite de cele intelectuale sau sociale. Autoarea

susține afirmația argumentînd că omul tinde spre ceea ce este nobil, corect, bun, acestea fiind elemente integrante ale „capacității de a fi uman”.

Evoluția pe care o urmează procesul de formare a sistemului personal de valori se împletește cu traiectoriile altor concepte cu care interacționează, în mod dinamic și se influențează reciproc.

Petru Iluț [2001, p. 41] susține rolul fundamental al valorilor în formarea personalității și, de asemenea, legătura strînsă dintre orientarea valorică și conceptul de morală despre care am menționat mai sus, explicînd interacțiunea acestor 2 concepte prin faptul că „Ontogeneza moralei și axiologiei sinelui, concepția despre ceea ce este demn de urmat în viață, despre just și injust, despre bine și rău, adică orientarea axiologică – în centrul căreia se situează morala – constituie axul fundamental al sinelui”.

Cadrul de formare a orientării valorice și a sistemului de valori este procesul de socializare, în care copilul și, apoi, adultul achiziționează cunoștințe, deprinderi, atitudini și comportamente. În acest sens, Iluț [2001, p. 43] aprecia că începutul organizării unui sistem de valori debutează odată cu intrarea în preadolescență (12-13 ani), căpătînd coerență și o anumită stabilitate spre sfîrșitul adolescenței și începutul tinereții. Cu toate acestea, sistemul de valori rămîne deschis modificărilor și transformărilor care apar de-a lungul vieții individului, valorile devenind, prin internalizare, componente structurate ale personalității individului.

Am încercat să fac un mic studiu experimental a valorilor asupra unui lot de 38 de studenți ai anului 3, cu vîrstele cuprinse între 21-25 de ani.

Studenții au fost rugați să îndeplinească un chestionar de măsurare a valorilor personale conform celor 10 grupe de valori după Schwartz. Din rîndul celor 10 grupe de valori, ei au trebuit să aleagă între 3 și 10 valori care le-au considerat a fi cele mai importante pentru ei, după care, să le valideze prin metoda celor 5 „De ce”, ajungînd la 5 valori teoretic valide pentru ei, iar apoi să menționeze care din cele 5 valori teoretic validate de ei se reflectă în practică.

Tabel de valori personale conform celor 10 grupe ale lui Schwartz

<p>Universalism</p> <p>(înțelegere, apreciere, toleranță și protecție pentru binele oamenilor și al naturii)</p>	<p>Deschidere</p> <p>Comuniune cu natura</p> <p>O lume frumoasă</p> <p>O lume pacifistă</p> <p>Înțelepciune</p> <p>Egalitate</p> <p>Liniște sufletească</p> <p>Protecția mediului</p> <p>Dreptate socială</p>
<p>Putere</p> <p>(statut social și prestigiu, control sau dominanță asupra oamenilor și resurselor)</p>	<p>Recunoașterea socială</p> <p>Bogăție</p> <p>Putere socială</p>

	<p>Autoritate</p> <p>Păstrarea imaginii personale în public</p>
<p>Binefacere</p> <p>(conservarea și îmbunătățirea bunăstării celor apropiați)</p>	<p>Prietenie adevărată</p> <p>Dragoste matură</p> <p>Viață cu sens</p> <p>O viață spirituală</p> <p>Responsabilitate</p> <p>Loialitate</p> <p>Onestitate</p> <p>Săritor</p> <p>Iertare</p>
<p>Realizare</p> <p>(succes personal prin demonstrarea competențelor conform standartelor sociale)</p>	<p>Influent</p> <p>De succes</p> <p>Ambițios</p> <p>Capabil</p> <p>Inteligent</p>
<p>Tradiție</p> <p>(respect, apartenența și acceptarea tradițiilor, ideilor pe care cultura tradițională și religia le furnizează)</p>	<p>Umilința</p> <p>Dețășare</p> <p>Respect pentru tradiție</p> <p>Credință</p> <p>Moderație</p> <p>Acceptarea soartei</p>
<p>Hedonism</p> <p>(Plăcere și satisfacere personală)</p>	<p>Bucuria de a trăi</p> <p>Indulgent cu sine</p> <p>Plăcere</p>
<p>Conformitate</p> <p>(Limitarea acțiunilor, înclinațiilor și impulsurilor ce ar putea să deranjeze pe alții sau să încalce normele și așteptările sociale)</p>	<p>Autodisciplină</p> <p>Respect pentru bătrâni</p> <p>Politețe</p>

	Obediența
Stimularea (senzații tari, lucruri noi și provocări adevărate)	Îndrăzneala Variatate în viață Senzații tari în viață
Siguranța (siguranță, armonie și stabilitate în societate, relații și pentru sine)	Sănătate Siguranța familiei Ordinea socială Curățenia Întoarcerea favorurilor Securitatea națională Sentimentul de apartenență
Autodirecție (independența în gândire și în acțiune, libertatea de decizie de a crea și explora)	Libertate Curiozitate Independența Creativitate Alegerea propriilor obiective Intimitate Respect de sine

În interpretarea acestui inventar de valori m-am axat pe alegerile celor 5 valori validate teoretic de către ei și ale celor ce se reflectă în practică.

M-a uimit faptul că tinerii pun pe prim plan sănătatea, lucru care nu l-am fi observat acum 50 de ani. 57, 89 % din tineri plasează *sănătatea* în topul ierarhic al valorilor validate teoretic și 34, 21 %, plasează sănătatea pe locul II ca fiind reflectată în practică. Generațiile tinere întâmpină tot mai multe probleme de sănătate, ceea ce face ca această valoare să se afle pe I - ul loc și nu pe al III - lea sau al IV - lea. Chiar, dacă în practică, această valoare se reflectă la nivel mai scăzut decât în plan teoretic, tinerii explică aceasta prin faptul că nu mereu reușesc să se alimenteze sănătos și să facă sport după cum ar fi necesar. Pe locul II, în plan teoretic, respectiv 52, 63 % dintre tineri și pe I-ul loc, 42, 10 % se reflectă în practică se află *Siguranța familiei*. Aceștia explică importanța acestei valori prin faptul că își fac griji pentru familia lor (din care fac parte) și, ori de câte ori au posibilitatea, ajută cu ce pot.

Pe locul III, în plan teoretic, se află *Respectul de sine*, 34, 21 % din tineri, pe când aceeași valoare se reflectă în practică la 21, 05 % de tineri, situându-se pe locul IV. Urmează apoi *Bucuria de a trăi*, reflectându-se în practică la 26, 31 % din tineri, aflându-se pe locul III și la 28, 94 % din tineri situându-se pe locul IV în plan teoretic. Prin bucuria de a trăi tinerii explică modul cum reușesc să-și petreacă timpul, ceea ce denotă, consider eu, o doză de superficialitate sau faptul că tinerii nu ajung să conștientizeze, de fapt, însemnătatea noțiunii în sine ca mai apoi să-i ofere valoare acestea. *Viața cu sens*, ca valoare validată în plan teoretic, reprezintă pentru 23, 68 % din studenți, dar care se reflectă în practică, ca valoare, la doar 10,52 % tineri. *Liniștea sufletească*, validată în plan teoretic, reprezintă valoare pentru 21,05% tineri și se reflectă în practică la 13, 15% dintre ei. Și tot mai jos, în ordine descrescândă se situează pe aceeași treaptă *Responsabilitatea* și *Dragostea matură*, validată în plan teoretic la 18, 42% tineri, iar în practică se reflectă la 15, 78 % tineri, care argumentează valoarea responsabilității prin faptul că reușesc să ducă la bun sfârșit ceea ce au început sau să realizeze ceva când sunt rugați. *Prietenia adevărată, înțelepciunea și credința* o percep ca valoare, în plan teoretic, 15, 78 % tineri, în practică, prietenia adevărată și înțelepciunea, reflectându-se la 13, 15 % tineri, iar *Credința, Intimitatea și Libertatea* se reflectă, în practică, la 7, 89 % tineri.

Observăm că din oarecare motive, tinerii, studenți absolvenți, nu au dat prioritate grupelor de valori ca *Putere, Realizare*, ceea ce, consider, că e important în această perioadă a vieții lor, ci s-au axat mai mult pe *Binefacere, Siguranță*, ca fiind relevante. Cunoaștem că procesul de definire și redefinire este unul continuu și este influențat de mediul extern. Iar modul în care fiecare își definește valorile este unul individual. Și, dacă acum câțiva ani în urmă, grupul de valori ca *Siguranța, Binefacerea*, reprezentau „standarde”, era ceva firesc, atunci, acum, acestea au devenit valori fundamentale, fapt ce explică că aceste grupuri de valori sunt neglijate în grupul din care tinerii fac parte, iar ei tind să trăiască după alte standarde decât grupul lor!

Bibliografie

1. Gavreliuc, A., Psihologie interculturală, repere teoretice și diagnoze românești, Polirom, Iași, 2011.
2. Iluț, P., Simpozionul PREUNIVERSITARIA – ediția a XXIII – a, 19. 03. 2001.
3. Iluț, P., Valori, atitudini și comportamente. Teme actuale de psihosociologie, Polirom, Iași, 2004.
4. Iluț, P., Psihologie socială și sociopsihologie, Ed. Polirom, Iași, (2009).